

นายคำเดื่อง ภาษี

ครูภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ)

คำประกาศเกียรติคุณ
นายคำเตื่อง ภาษี
ครูภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ)

ครูคำเตื่อง ภาษี เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ ที่จังหวัดบุรีรัมย์ เคยเผชิญกับความล้มเหลวหลายครั้งในการทำเกษตรกรรมไร้อ้อย ได้นำความผิดพลาดในอดีตมาทบทวนหาสาเหตุของปัญหา จากนั้นเริ่มศึกษาธรรมชาติอย่างใกล้ชิดจนค้นพบว่าโดยแท้จริงแล้วเมล็ดพืชที่งอกและปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาตินั้นจะมีความแข็งแรงและให้ผลผลิตที่ดี จึงได้ทดลองปลูกข้าวโดยไม่ไถพรวนดิน ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ไม่ใช่ยาฆ่าแมลง ไม่กำจัดวัชพืช ปล่อยให้ธรรมชาติจัดสมดุลกันเอง ผลปรากฏว่าสามารถลดต้นทุนการผลิตได้เป็นจำนวนมาก ผลผลิตที่ได้มีความสมบูรณ์และเป็นผลดีแก่ผู้บริโภค จึงเริ่มเผยแพร่ความรู้เรื่องการทำเกษตรกรรมธรรมชาติให้แก่เกษตรกรเพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาในท้องถิ่นของตน เผยแพร่ความรู้แก่นักเรียนในท้องถิ่น นักศึกษา นักวิชาการ และผู้สนใจเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยภูมิปัญญาไทย

การที่ ครูคำเตื่อง ภาษี นำความรู้ด้าน เกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ) ที่ตนเองศึกษา ค้นคว้า ค้นพบ ทดลองจนประสบความสำเร็จแล้วไปเผยแพร่ สอน ถ่ายทอด ให้คนอื่นได้เรียนรู้ และนำไปแก้ไขปัญหานั้นประสบความสำเร็จเป็นประโยชน์โดยรวมแก่สังคม จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๑ ด้านเกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ) ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๔๔

นายคำเดื่อง ภาษี

ครุภูมิปัญญาไทย ด้านเกษตรกรรม (เกษตรธรรมชาติ)

ครุคำเดื่อง ภาษี จากตำบลหัวฝาย กิ่งอำเภอแดนดง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างยิ่งในการทำเกษตรกรรมธรรมชาติที่ให้ผลผลิตที่ดีโดยใช้ต้นทุนต่ำและไม่ทำลายธรรมชาติให้เกิดความเสียหายด้วยภูมิปัญญาของตนเองจนกลายเป็นต้นแบบทางความคิดของการทำเกษตรกรรมธรรมชาติให้แก่เกษตรกรที่สนใจนำไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จอย่างแพร่หลาย

การศึกษา ชีวิตและการทำงาน

ครุคำเดื่องเกิดในครอบครัวชาวนาที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนกับชีวิตมาตั้งแต่เล็ก หลังเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วก็ออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา ซึ่งตลอดเวลาต้องเผชิญกับปัญหาการลงทุนที่สูงทั้งค่าไถหว่าน ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลง ซึ่งผลสุดท้ายผลผลิตที่ได้ก็ไม่คุ้มกับการลงทุนทำให้ต้องเป็นหนี้สินเพิ่มพูนขึ้นทุกปี

ครุคำเดื่องเรียนรู้วิธีการทำนาแบบดั้งเดิมจากพ่อแม่และจากพี่น้องชาวนาในละแวกใกล้เคียงมาตั้งแต่เล็กจนโต ได้รับรู้ความจริงมาโดยตลอดว่าชาวนาขายข้าวไม่พอใช้หนี้แต่อย่างใด

เมื่อโตเป็นหนุ่ม เป็นช่วงที่บ้านเมืองอยู่ในยุคปฏิวัติเขียวทางด้านเกษตรกรรม เป็นยุคทองของการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้าขายเป็นหลัก แต่ในช่วงระยะเวลาไม่นานนักปัญหาต่างๆ ก็เริ่มเกิดขึ้น ทั้งปัญหาราคาพืชตกต่ำ ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ปัญหาความเสื่อมโทรมของหน้าดิน ซึ่งกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ไม่มีผู้ใดแก้ไขได้สำเร็จ

เมื่อการทำนาไม่ได้ผลครุคำเดื่องเห็นว่าน่าจะทดลองทำไร่ดูบ้าง จึงเปลี่ยนอาชีพจากการทำนา

ไปทำไร่อ้อย โดยกู้เงินจากธนาคาร มาลงทุนทั้งสิ้น ๓๗,๐๐๐ บาท

โชคของครูคำเตื่องมิได้ด้อย่างที่คิดและหวังไว้ ทั้งนี้เพราะพอลงทุนทำไร่ก็ปรากฏว่าในปีนั้นต้องเผชิญกับปัญหาฝนทิ้งช่วง และกลายเป็นฝนแล้งไปในที่สุดทำให้การลงทุนทั้งหมดสูญเปล่าไปในทันที

พ.ศ. ๒๕๒๘ การลงทุนที่ล้มเหลวซ้ำแล้วซ้ำเล่าถึง ๕ ครั้งติดต่อกัน ประกอบกับยังหาทางออกที่ดีให้แก่ชีวิตยังไม่ได้ ทำให้ครูคำเตื่องหันไปหา

ทางออกด้วยการตีหม่เหล้า สูบบุหรี่อย่างหนัก จนเกือบจะเสียคน แต่โชคยังดีที่น้องสาวซึ่งบวชชื่อยู่ที่สำนักปฏิบัติธรรมไทรงาม จังหวัดลพบุรี ได้พยายามโน้มน้าวให้ครูคำเตื่องคิดตั้งต้นอนาคตใหม่ด้วยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องล้อมเกลาชีวิต จนผลสุดท้ายครูคำเตื่องก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธา ทำให้ลด ละ เลิก อบายมุขได้ในที่สุด

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ชีวิตของครูคำเตื่องก็เริ่มต้นใหม่โดยยึดธรรมะเป็นธงชัยของชีวิตเคร่งครัดในแนวทางปฏิบัติ กินอาหารมังสวิรัต ประหยัด และอดออม สวมใส่เสื้อผ้าตามสภาพที่เป็นจริงของชีวิต

การเรียนรู้

หลังลด ละ เลิก จากอบายมุขต่างๆ แล้วครูคำเตื่องหันกลับมาทำนาอีกครั้ง ในระหว่างทำนาสังเกตเห็นเพื่อนชวานำฟางข้าวไปคลุมแปลงปลูกกระเทียมเพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดินจะได้ไม่ต้องรดน้ำบ่อยๆ ครูคำเตื่องจึงนำวิธีการนั้นมาใช้บ้าง โดยปลูกพริกไว้ใกล้ๆ แปลงนาแล้วใช้ฟางคลุมไว้

ฟางข้าวที่นำไปคลุมแปลงพริกมักจะมีเมล็ดข้าวติดไปด้วยเสมอ เมื่อเมล็ดข้าวร่วงลงก็จะงอกขึ้นมา ครูคำเตื่องก็จะคอยถอนต้นข้าวทิ้งเพราะเกรงว่าต้นข้าวจะไปแย่งอาหารจากต้นพริกที่ปลูกไว้

เป็นด้วยเหตุบังเอิญ มีพริกต้นหนึ่งตาย เมล็ดข้าวที่หล่นถึงงอกขึ้นมา ครูคำเตื่องเห็นว่าพริกต้นนั้นตายแล้วจึงมิได้ถอนต้นข้าวทิ้งออกทิ้งแต่อย่างใด พอสิ้นปีเมื่อไปเกี่ยวข้าวก็นึกแปลกใจว่า ข้าวเพียงเมล็ดเดียวที่งอกขึ้นมานั้นทำไมลำต้นจึงแข็งแรงและออกรวมมากถึง ๒๐ รวงได้

ครูคำเตื่องคิดหาคำตอบอยู่นาน ผลสุดท้ายก็ได้ข้อสรุปว่าการที่ข้าวมีลำต้นแข็งแรงนั้นเป็นเพราะต้นข้าวดังกล่าวมิได้ถูกตัดรากเหมือนข้าวนาดำที่เมื่อถอนต้น

กล้าขึ้นมารากก็จะขาดเมื่อนำไปปักดำต้นกล้าก็จะอ่อนแอกว่า จะปรับตัวให้แข็งแรง ก็ต้องใช้เวลา ส่วนเมล็ดข้าวที่แปลงพริกออกขึ้นมาทั้งๆ ที่อยู่บนที่สูงไม่มีน้ำขังก็เพราะฟาง ที่คลุมนั้นช่วยรักษาความชื้นในดินไว้ทำให้เมล็ดข้าวออกขึ้นมาตามธรรมชาติได้เช่นกัน

ครุคำต้องเริ่มหันมาศึกษาและสังเกตธรรมชาติอย่างจริงจัง จากการศึกษาพบว่า เมล็ดข้าวที่ติดมากับฟางนั้นสามารถงอกงามแข็งแรงและออกรวงเหมือนข้าวที่ปลูก โดยการไถหว่านได้ ทั้งๆ ที่ที่ดินดังกล่าวเป็นเนินสูงและไม่มีน้ำขัง มีเพียงแค่ฟางคลี่คลุม เอาไว้เท่านั้น

การสังเกตเห็นเมล็ดข้าวออกได้เองแม้ไม่มีน้ำขังทำให้ครุคำต้องเกิดความคิดว่า ในความเป็นจริงแล้ว การปลูกข้าวตามวิถีธรรมชาติน่าจะเป็นวิธีที่ดีกว่าการปลูกข้าวโดย อาศัยปุ๋ยอาศัยสารเคมีที่ต้องลงทุนสูงและไม่คุ้มทุน จึงเริ่มหันมาทำนาแบบธรรมชาติ โดยใช้ปุ๋ยคอกแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ความรู้จากการสังเกตทำให้ครุคำต้องทดลองทำเกษตรธรรมชาติโดยทดลอง ปลูกข้าวในนาแปลงเล็กๆ ขนาด ๔ ตารางวา ก่อนในลำดับแรก เมื่อพบว่าข้าวงอกงามดี จึงเริ่มขยายไปทดลองในแปลงนาขนาด ๑ งาน แล้วขยายเป็น ๒ ไร่ ๔ ไร่ตามลำดับ ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับที่น้องสาวได้ส่งวารสารแสงสุริย์และสารโสภณาให้ศึกษาครุคำต้อง ได้อ่านหนังสือเล่มนั้นแล้วประทับใจเรื่องราวการทำการเกษตรแบบธรรมชาติของฟูกุโอะกะ เกษตรกรชาวญี่ปุ่น ที่ทำเกษตรแบบธรรมชาติมาก่อนหน้าเขาและก็ประสบความสำเร็จ เป็นอย่างดี ทำให้ครุคำต้องมีความมั่นใจในการตัดสินใจของตนเองมากยิ่งขึ้น

เมื่อทดลองทำเกษตรธรรมชาติได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้ว ครุคำต้องยิ่งมั่นใจ ว่าการปลูกข้าวตามวิถีธรรมชาติน่าจะเป็นวิธีที่ดีกว่าการปลูกข้าวโดยอาศัยปุ๋ยอาศัยสาร เคมีที่ต้องลงทุนสูง วิธีการนี้จะเส้นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาของชาวนาได้ จึงลงมือทำ เกษตรธรรมชาติเต็มพื้นที่ทั้ง ๑๘ ไร่

องค์ความรู้

การทำนาแบบธรรมชาติทำให้ครุคำต้องค้นพบองค์ความรู้ ๔ ไม่ ในการทำเกษตร ธรรมชาติให้ประสบความสำเร็จ คือ

๑. ไม่ไถพรวนดิน

การที่ไม่ไถพรวนดินเพราะครุคำต้องเห็นว่า การไถพรวนดินจะทำให้ดิน โปรงเพียงชั่วระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น นอกจากนี้การไถดินยังเป็นการทำลายสัตว์ในดิน เช่น ไส้เดือน ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยพรวนดิน และถ่ายมูลมาเป็นปุ๋ยธรรมชาติอย่างดี ให้กับพืช

๒. ไม้ใช้ปุ๋ยเคมี

ปุ๋ยเคมีมีสภาพเป็นกรด เมื่อใส่ลงในดินแล้ว ต้นพืชจะนำไปใช้ได้บางส่วน ส่วนที่เหลือจะสะสมอยู่ในดิน เมื่อใส่ลงไปปีละหลาย ๆ ครั้ง สารเคมีที่สะสมจะทำให้ดินเริ่มแข็งและขาดความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งครุคำต้องแก้ไขโดยใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เช่น ปุ๋ยไนโตรเจน จากพืชตระกูลถั่ว ปุ๋ยโพแทสเซียมและฟอสฟอรัสจากการนำของฟาง เป็นต้น

๓. ไม้ใช้ยาฆ่าแมลง

การใช้ยาฆ่าแมลงจะทำให้แมลงสร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง ทำให้เกิดการดื้อยา จึงต้องเพิ่มปริมาณยาฆ่าแมลงในการใช้แต่ละครั้งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การงดใช้ยาฆ่าแมลงยังมี ส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อมกลับมา มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นผลดีแก่ สุขภาพของทุกคนในชุมชน

๔. ไม้กำจัดวัชพืช

สำหรับครุคำเดื่องแล้วเห็นว่าวัชพืชเป็นเสมือนโรงงานผลิตปุ๋ยชั้นดีที่ตั้งโรงงานอยู่กลางแปลงนา ด้วยเหตุนี้เองในการทำเกษตรแบบธรรมชาติจึงได้ปล่อยให้ วัชพืชขึ้นสูงแล้วจึงใช้ฟางหรือพืชตระกูลถั่วคลุมทำให้หญ้าเหล่านั้นกลายเป็นปุ๋ยชั้นดี สำหรับพืชที่ปลูกไว้

การปรับประยุกต์ใช้องค์ความรู้ : จากแปลงนาสู่สวนและแปลงผัก

การทดลองทำเกษตรกรรมธรรมชาติที่ประสบความสำเร็จ ทำให้ครุคำเดื่องค้นพบความจริงว่า นอกจากการทำนาด้วยวิธีธรรมชาติแล้ว ยังสามารถนำความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับการปลูกผัก ปลูกไม้ผลแบบธรรมชาติได้อีกด้วย

ครุคำเดื่องใช้เวลาทดลองทำนา ปลูกผัก และปลูกไม้ผลแบบธรรมชาติอยู่ ๔ ปี ทำให้ค้นพบต่อไปอีกว่า การกระทำได้ดังกล่าวนอกจากจะมีต้นทุนที่ต่ำแล้ว เมื่อดินเริ่มฟื้นตัวด้วยระบบนิเวศน์ทำให้ความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมาอีกครั้งและเป็นผลดีต่อการเพาะปลูกเป็นอย่างยิ่ง

การเริ่มต้นสังเกตธรรมชาติ การลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างจริงจังของครูคำเตื่อง ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองสั่งสมมาทีละเล็กทีละน้อยเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้น จนผลสุดท้ายครูคำเตื่องก็สามารถสรุปสาระองค์ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติเป็นบทเรียนสำหรับการเผยแพร่แก่ผู้อื่นได้อย่างเป็นระบบ

การถ่ายทอดองค์ความรู้

พ.ศ. ๒๕๓๒ ความสำเร็จของครูคำเตื่องเริ่มเป็นที่สนใจของเกษตรกร นักวิชาการ และผู้สนใจมากยิ่งขึ้น จำนวนผู้ศึกษาดูงานเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ครูคำเตื่องเริ่มมีความคิดที่จะจัดตั้งศูนย์การถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจเกษตรกรมากขึ้น

พ.ศ. ๒๕๓๕ กองทุนสิ่งแวดล้อมเห็นความสำคัญของการทำเกษตรธรรมชาติ จึงส่งเสริมสนับสนุนให้ครูคำเตื่องสร้างโรงเรียนชุมชนอีสานให้เป็นลักษณะของโรงเรียนเครือข่าย ๓ พื้นที่ใน ๒ อำเภอได้แก่อำเภอสตึกให้อยู่ในความดูแลของครูคำเตื่อง อำเภอลำปลายมาศอีก ๒ พื้นที่อยู่ในความดูแลของ พ่อคำผาย สร้อยสระกลาง และ ครูบาสุทธินันท์ ปรัชญพฤทธิ์

ครูคำเตื่องใช้บ้านและแปลงนาของตนเป็นโรงเรียนชุมชนอีสานสำหรับการถ่ายทอดแนวคิดและความรู้ในเรื่องการทำเกษตรกรรมธรรมชาติให้แก่กลุ่มเกษตรกร นักศึกษาจากวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศ หลากหลายระดับความรู้ที่ได้เดินทางไปศึกษาดูงาน และฝึกงานที่แปลงเกษตรธรรมชาติของครูคำเตื่องอยู่เป็นระยะ ๆ

โรงเรียนชุมชนอีสาน เป็นการให้ความรู้ด้วยการอบรมเกษตรกรให้เข้าใจถึงแนวทางใหม่ๆ ในการทำการเกษตร โดยเน้นการทำเกษตรธรรมชาติ เกษตรผสมผสานเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เป็นการถ่ายทอดความรู้โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้านด้วยกันเอง

เนื้อหาการถ่ายทอดความรู้

ทุก ๆ วันที่ ๑๐ ของเดือน ที่บ้านของครูกำเตื่อง จะมีการประชุมสมาชิกโรงเรียนชุมชนอีสานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น โดยมีครูกำเตื่อง เป็นเสมือนครูใหญ่ในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ โดยมีเนื้อหาสาระในเรื่อง

- เกษตรกรรมธรรมชาติ
- เกษตรผสมผสาน
- การนำแนวคิดเกษตรธรรมชาติไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่
- การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตโดย

เน้นในเรื่องของความประหยัด ละเว้นอบายมุข และการมีชีวิตที่เรียบง่าย

วิธีการถ่ายทอดความรู้

ครูกำเตื่อง ถ่ายทอดความรู้โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

- การบรรยาย
- การสาธิต
- การฝึกปฏิบัติจริงที่แปลงนา
- การให้ผู้สนใจเรียนรู้พักอยู่ที่บ้านเพื่อเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตในแต่ละวันของครูกำเตื่อง

คำเตื่อง

ครูกำเตื่อง ใช้เวลาอย่างยาวนานในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากชีวิตจริงด้วยตนเอง สิ่งทีเรียนรู้อาจกลายเป็นภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมธรรมชาติที่สามารถเอาชนะปัญหาอุปสรรคที่เผชิญมาอย่างยาวนานได้เป็นผลสำเร็จ และข้อสำคัญ ครูกำเตื่อง ได้นำภูมิปัญญาดังกล่าวสอนให้ผู้สนใจนำไปปฏิบัติจนเกิดประโยชน์นับอนเอนอนันต์ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

การที่ครูกำเตื่อง ภาษี เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม (เกษตรกรรมชาติ) เป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้เป็นครูภูมิปัญญาไทย เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาในการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตามนัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒

ครุคำเตื่อง ภาณี ปัจจุบันอายุ ๔๕ ปี เกิดเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ณ บ้านโนนเขวา หมู่ ๘ ตำบลหัวฝาย อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นบุตรของนายไพโร นางสี ภาณี สมรสกับนางสาวอมรม มีบุตร ๓ คน เป็นชาย ๒ คน หญิง ๑ คน

การศึกษา

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนบ้านจี้เหล็ก ตำบลคอนมนต์ อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

เกียรติคุณที่ได้รับ

- พ.ศ. ๒๕๓๕ คนดีศรีสังคม จากมูลนิธิหมู่บ้าน
- พ.ศ. ๒๕๔๔ ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ ๑ จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี